

ИВАН ЦВЕТАНОВИЋ
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Ниш

УДК 316.77:327(497.11)
Прегледни рад
Примљен: 14.09.2012
Одобрен: 18.10.2012

СТИЛ ДИПЛОМАТСКОГ ЈЕЗИКА У ПРЕГОВАРАЊУ О КОСОВУ – ВОЛФ ПРОТИВ ЈЕРЕМИЋА

Сажетак: Рад анализира дипломатски стил конверзације двојице дипломата: Александра Волфа, амбасадора САД, при УН, и Вука Јеремића, министра спољних послова републике Србије, на састанку у Њујорку. Састанак је представљао део преговарачког процеса између Приштине и Београда на тему Косова, и то под надзором САД, ЕУ и Русије.

У анализи дипломатских стилова комуникације двојице дипломата примењени су основни елементи функционалне стилистике и теорије П.Х. Грајса и М.А.К. Халидеја.

Кључне речи: функционална стилистика, дипломатски стил, језик, комуникација, политика

Дубоке друштвене промене у европским демократијама, као део друштвене еволуције, последице су и бурних промена у сфери политичке комуникације, у којој су све уочљивије трансформисане стратегије за деловање унутар политике, дипломатије, медија, интересних група, религије, етике, права и економије. Комплексни процеси конструисања реалности подразумевају планирање, спровођење и контролу преношења садржаја, што значи да се комуникацијом управља као и у другим областима.¹ Другим речима, политичка комуникација није пуки инстру-

¹ „Менаџмент комуникације постаје интегрални део политике, док технике његовог спровођења зависе од моћи субјеката у пракси”. Преговори и договори спољнополи-

мент политике, већ и важан чинилац дефинисања реалности. Политичка култура настаје као резултат доминантних уверења, ставова, идеолошких вредности и образаца, али њена моћ је у креирању комуникационих стратегија и тактика којима ће јавност дати пристанак².

Српски министар спољних послова, Вук Јеремић, 7. децембра 2007 године, сусрео се са највећим изазовом у својој каријери. Састанак са америчким амбасадором при УН Александром Волфом, представљао је део посредовања САД, ЕУ и Русије око преговора између Београда и Приштине на тему будућности Косова и Метохије. Политички процес као референтни оквир теоријски садржи три димензије: 1) димензију политичких процеса (politics) - решавање конфликта, заступање интереса и преговарање; 2) димензију политичке форме (polity) - институционално и нормативно устројство; и 3) димензију политичких садржаја (policy) - задатке, циљеве и програме.³ У демократији, политика зависи од усаглашавања, што значи да је комуникациони процес само средство за постизање политичких циљева. У једном моменту Јеремић је рекао да није добро за преговарачки процес чињеница да се САД отворено залажу за независност Косова. На то је господин Волф пресекао Јеремића бритком реченицом да су стигли *до краја пута*, и да уколико Србија жели да настави евроатлантске интеграције мора да призна Косово као независну државу: „Србија треба то да прихвати на државнички начин, а не да покушава да казни локалну популацију пошто то очигледно не иде Србији у прилог. САД знају да је српским вођама веома тешко да се одрекну Косова, али то је цена уколико желе интеграцију у европске институције.” Волф је нагласио да САД желе да унапреде билатералне односе са Србијом, што је врло важно за Србију и закључио је речима да се нада да ће Србија америчку руку прихватити као одлучни корак ка европским интеграцијама. После дуге паузе у којој је млади Јеремић сакрио лице рукама јер је примио „к’ знању” ултиматум какав се дуго не памти, састанак је био завршен. Шок и занемелост нису напуштали српског шефа дипломатије још неко време.

Постоји неколико питања која треба поставити и на која треба дати одговор у анализи стила комуникације између две, претпоставља се, једнаке стране у дипломатској конверзацији: да ли је испоштован дипломатски стил комуникације? Да ли је дипломатски примерен начин на

тичких актера могу имати обресе конфликтне парадигме, па је језик и тон комуникације постају битни за исход читавог процеса (Zerfaß A. & Oehsen, H.O. 2011:11).

² Више у: Левтовић, Зоран: ”Масмедийски преображај тероризма и религије у глобалном поретку”, *Политикологија религије*, бр. 1., Београд, 2007. стр.97-124.

³ Више у: Alemann von Ulrich (1994): *Grundlagen der Politikwissenschaft*, Opladen: Leske + Budrich.

који је Волф саопштио поруку српском министру? Да ли је комуникација у овом примеру била средство, циљ развоја и објашњење стратегије?

Сврха стилске анализе је употреба ресурса које пружа дипломатски речник зарад формулације конкретне поруке. Особа која се користи овим ресурсом, у овом случају амбасадор САД при УН, Александар Волф, има две врсте знања: стандардно језичко знање и знање о дипломатском речнику и правилима и обичајима, на којима се заснива један дипломатски дијалог. Прву чини у суштини граматичка исправност, а нас занима подесност његове изјаве и употребни стил његовог дипломатског речника. Фердинанд де Сосир је истражујући језичке типове и менталитет друштвених група уочио како ”никада није без интереса одређивање граматичког типа језика и њихово класирање према поступцима које они користе за изражавање мисли”⁴, јер се тако најлакше уочава вредносна оријентација саговорника. Политичка позиција учесника у дијалогу није једнака, што се већ површном анализом да уочити. Развој и објашњавање комуникационе стратегије прилагођени су једносмерности америчког дипломате, који диктира коридоре поступања, свестан да управља широким простором за политичко делање.

Јасно је да је политичка порука настала у складу са системом друштвених и политичких обичаја. Другачије, не би била разумљива. Стилистика се, у овом случају, бави оваквим типовима порука. Њена улога је откривање значења лингвистичких јединица и како прималац прима поруку. Чињеница је да је језик у суштини друштвени феномен, али и да озакоњавањем одређених делова реалности друштво до одређене мере контролише ту исту реалност. Без језика, свет би био у стању потпуне конфузије, ван сваке контроле. Језик је тај који даје неопходан осећај сигурности. Свакодневна стварност је под контролом заједничког начина споразумевања до кога се може доћи уколико постоји друштвена корист и политичка стабилност. Језик дипломатије би такође, требало да пружи осећај стабилности и једнакости. Контекст комуникације би требало бити онај који се обраћа-поруком и онај коме се обраћа-порука. Ипак, моћније стране у конверзацији, у овом случају користе у преговарању речник силе, уцењујући суверенитет једне државе служећи се речником силе и надмоћи који доводи до ултиматума. Волфова метафора ”крај пута”, указује на то да је завршено са разговором. Тај разговор се може схватити такође, и на исти начин као следећи кратак разговор.

⁴ Фердинанд де Сосир: *Курс опште лингвистике*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, 1996:222.

А - Да ли ти се допала опера?

Б - Ох, коктел који смо попили после је био веома укусан.

Очигледно је да Б каже на индиректан начин да није уживао у опери без изговарања тих речи. Б имплицира да му се није допала опера. На исти начин Волф имплицира да разговор не може ићи даље... без изговарања тога. Уместо тога он користи метафору ”крај пута”.

Разлика између тога шта се каже и шта се мисли је веома јасна у садржају конверзације. Начин дипломатског језика има своје кооперативне принципе и регулаторне обичаје. П.Х. Грице (P.H. Grice)⁵ тврди да људи који започињу конверзацију једни са другима се прећутно слажу да сарађују зарад заједничког циља комуникације, те стога и поштују заједничке циљеве комуникације и њене регулационе обичаје. Он назива ове обичаје *максимама*, и каже да су бар четири у употреби:

1. „Максима квантитета; учините свој допринос онолико информативним колико је то потребно;
2. Максима квалитета; учините свој допринос истинитим у односу на оно у шта верујете;
3. Максима релације; будите релевантни;
4. Максима начина; избегните непотребну опширност, нејасноће и двосмислености, и будите уредни.

Према Грице-у, максиме нису јако регулативног карактера као што су граматичка правила, па бивају самим тим често прекршене.

- а) Говорник може ненамерно нарушити максиму.
- б) Може се одучити за некооперативну опцију, на пример: одбијање од стране владе давања одговора на питање под изговором да је тражена информација поверљива.
- ц) Може се наћи у дилеми, где мора нарушити једну или другу максиму.
- д) Може намерно одбацити максиму, на начин да то буде очигледно осталим саговорницима

Као у примеру конверзације између А и Б, јасно је особи А да је Б могао да одговори директно, јасно и економичније на питање да ли му се допала опера. А претпоставља да се Б и даље придржава кооперативног принципа и да Б зна да ће он то претпоставити. Према овим претпоставкама, А претпоставља да Б није уживао у опери али не жели да то каже на директан и релативно непристојан начин.

У случају српског министра и америчког амбасадора ситуација је слична. Амбасадор није желео да директно каже да су интереси његове владе такви да Косово и Метохија треба да буде независни како би мо-

⁵ Р. Н. Грајс, Логика и конверзација, *Синтакса и Семантика*, Vol. 3. New York, Academic press, стр. 41-58

гли да задрже потпуну контролу над сецесионистичком владом Косова, и у исто време своју базу у Бондстилу и контролу у региону. Србија није била добар гарант очувања америчких интереса због блиских веза са Русијом и лоших процена бившег председника Слободана Милошевића. Реторичка претња виси у ваздуху, тумачење речи пружа нове могућности за контролу комуникацијског тока, лишавајући саговорника и илузије да може да помисли нешто друго. Министар, млад и неискусан, одреаговао је емотивно, зато што је показао да разуме значење метафоре Волфа. Амерички функционер одрастао је на идејама о специјализованим класама које руководе америчким друштвом Волтера Липмена (Walter Lippman), те као такве имају приступ информацијама и евентуалним погодбама. ”Јавни људи би требало да предводе јавно мишљење... јер они покрећу, они руководе”, служећи националном интересу.⁶ Чомски (Noam Chomsky) то дефинише једноставније, али прецизније: ”Кад је сила на страни господара, они се могу ослонити на сразмерно груба средства да произведу пристанак и не морају се претерано бринути о размишљањима стада”.⁷ Губитак Косова и Метохије било је само питање времена, али ако је свест о томе споро допирала до водећих личности дипломатије замислите колико је тешко било да стигне до грађана Србије!

Овде је главни акценат стављен на критеријум релевантности. То је један од главних проблема студија о стилу дипломатског језика и лингвистичке регуларности. Тај задатак је веома тежак и постоји више углова посматрања. У одређено време, главна брига може бити изгубљен увид у неке основне карактеристике дипломатског језика. Заузврат, место језика дипломатије у истраживању стила води до разматрања функционалог стила у дипломатском језику.

Радомир Животић, који је своје истраживање базирао на компаративном проучавању функционалне стилистике, пре свега код политичара, поделио је функционалне стилове у шест различитих категорија: књижевно-уметнички; функционални; научни; новинарски, административни и разговорни стил. Дипломатски стил је подвео као подкатеорију административног стила. Према његовом мишљењу дипломатски стил је ”веома стриктан и уздржан, прецизан и конкретан”, при чему је посебно значајна етапа *акције*, у којој говорник све што је претходно смишљено и испланирано ”изговара са највећим ефектом”.⁸

⁶ Према: Henry Kissinger: *American Foreign policy*, Norton, New York, 1969. стр. 53.

⁷ Чомски (2004): *Политика без моћи*, ДАФ, Загреб, стр. 290.

⁸ Животић говор дели у пет етапа: инвенцију, диспозицију, елоквенцију, меморију и акцију, што је у складу са античким учењима. Модеран говорник ово користи како би кратким и снажним речима изазвао ефекат код саговорника (1996:61).

Наши захтеви према језику, као говорника и слушаоца су променљиви. Они се могу извести на основу малог броја веома генералних ствари, али конкретни захтеви зависе од питања која постављамо. Ова питања су споредна у односу на језик, а категоризација функције језика која зависи од њих је од великог значаја за нас који се бавимо специфичним језиком и његовом функцијом у конкретној дипломатској употреби. Функционална чистоћа је уграђена у структуру језика и чини основу семантичке и лексичке организације. Пре него што урадимо анализу функционалног оквира дипломатског језика, прво ћемо дати преглед оквира који нам може помоћи у даљем истраживању.

М.А.К. Халидеј говори о три основне функције језика: језику као изразу контекста, текстуалној функцији језика и језику кроз међуљудску функцију.⁹ У првој функцији говорник претаче у језик своје искуство и омогућава другима да виде његове погледе на свет. Он или она могу да сагледају ствари кроз семантички систем. Међутим, у том систему се налазе логички односи који се могу: координисати, приближити, модификовати и слично. „Појам координације на пример, као сунце, месец и звезде, може произићи из перспективе говорниковог искуства; али ово и други слични односи су схваћени кроз медијум одређеног типа структуралног механизма која их ставља, у лингвистичком смислу, изван домена искуства како би формирали функционално неутрално, у потпуном смислу значење.” То је посебно значајно за тему наше анализе. Искусни дипломата као што је Волф, без обзира на начин размишљања на тему косовске политичке будућности, функционално, у палети различитих значења, вођен структуралним механизмом дипломатских и политичких прописа и интересима одређене владе, користи језик као персуазивни дискурс. Он је веома различит од садржаја. Овде говорник користи језик као средство наметања мишљења у говорни чин; овде, он успоставља везу између идеје и слушаоца. То се посебно односи на улоге у комуникацијском процесу које он усваја; улоге о давању података, испитивања, поздрављања, убеђивања, и других. Тај интраперсонални елемент у језику се протеже много даље од онога што ми сматрамо реторичким функцијама. У том контексту, од језика дипломатије се захтева да служи групи одређених правила, и чак налаже да случај, пошто је језик и интеракцион и личан, има само једно значење: убеђивање.

Трећа функција језика, текстуална функција, је инструменталан у односу на претходне две. У раду прашких научника, текстуална функција је позната као функционална синтакса или перспектива функцио-

⁹ Халидеј, Лингвистичка функција и књижевни стил, *Испитивање језика у роману Вилијама Голдинга Наследници*, Point of View, London i New York, 1990. стр. 57.

налне реченице. Кроз ову функцију језик гради везу са самим собом и са ситуацијом, и на тај начин дискурс постаје могућ, пошто говорник може да произведе текст; исти текст се може наћи у новинама, и читаоци могу препознати његову дипломатску синтаксу. Постоји истраживање, засновано на тексту, које је битно за студије стилистике и њихов функционално-семантички концепт. Стога, текстуална функција није ограничена само на успостављање веза између реченица, него се бави и њиховим значењем, и као поруке саме по себи и у односу на контекст. У поруци коју је Волф послао Јеремићу, контекст је био веома јасан.

Лингвистичка диференцијација међу овим функцијама ствара говорника који је у могућности да повезује било које интраперсонално значење са било којим контекстом. Све врсте опција су значајне, јер је језички систем мрежа опција, које потичу од разних функција језика. Ипак, у пољу дипломатског лингвистичког система, слободно изражавање је веома редак случај. Једина могућност је стриктно направљен и ригидан стилски оквир.... Не постоји део језика у коме се не налази стил.¹⁰ Које су биле наше реакције на разговорни стил Волфа?

За овај рад је такође битно да се разуме емоционална реакција Јеремића. Који је случај са његовим стилем реакције, који је био потпуно личан, и у супротности са конвенционалним моделом понашања у одређеним дипломатским ситуацијама. Кратка изјава "крај пута" шокирала је младог Јеремића и помешала његов лични, изражајни начин реаговања са званичним, регулисаним стилем комуницирања. Наравно, не постоји нека магија за заустављање неочекиваног.

У стилистици се бавимо језиком у односу на различите нивое значења које радња може имати. Може се рећи да је лексичка истакнутост подстакнута или од стране теме или неког другог нивоа значења. Порука господина Волфа је очигледно била мотивисана темом, тј. јаким инсистирањем америчке владе да се прогласи независност Косова и Метохије. Лични стил амбасадора се не односи на оно што је изабрао да каже, већ на начин како је то рекао.

Веза између посебног лингвистичког феномена и тумачења у односу на тачку гледишта (говор и мисао), може се разматрати кроз дипломатски стил који је између директног и индиректног дискурса. Дипломатски дискурс се може посматрати као нарација из трећег лица. Шта то значи? Г. Волф је рекао: *Америка мисли... Ми мислимо... ми желимо добру сарадњу...* и тако даље... Постоји увек додатни контекст из-

¹⁰ У контексту истраживања стила, термин *стилски* може се односити на стилску фигуру направљену са намером да појасни зашто је нека посебна одлика издвојена из дискусије.

међу говора и мисли... Главне карактеристике дипломатског стила, по мишљењу професора Радомира Животића су: ограничен вокабулар, емоционална мирноћа, стереотипи и клишеи, стилска формација логичких фраза. Морфолошка структура је базирана на деперсонализацији, са честом употребом трећег лица (24%), у поређењу са, на пример, научним (10%), и књижевним стилем (мање од 3%). Такође, честа је и употреба другог лица множине, садашњег времена, императива... Структура синтаксе је углавном, проста и сведена. Евидентно је присуство изражајних елемената (узвици, понављања, директна питања). У дипломатској пракси се сматра да су реченице са експлицитном назнаком чија се тачка гледишта грубо представља непримерене дипломатском стилу комуницирања.

Овај рад је показао стратешки значај политичке симболике у реторици америчког амбасадора при УН, Александра Волфа. Садржај политичког дијалога о Косову и Метохији, он је планирано усмерио на једну тачку („крај пута”), арогантно показујући да нема политичке алтернативе, што није примерено дипломатској лексици. Напори изнемађеног српског министра спољних послова Вука Јеремића, да се отворе потенцијалне стратешке смернице за осмишљавање других опција у старту су одбачене, што није подстицајно за друштво које се представља као „светски стуб демократије!” За америчког дипломату, говор је представљао добро разрађен сценарио, без обзира што је прикривао да о перспективама јужне српске покрајине није расправљано у довољној мери и на широј основи, посебно са актерима који су били директно заинтересовани. Тако дипломатски стил политичким тоталитаризмом губи комуникациону димензију, прилагођавајући се потребама бахатог хијерархијског одлучивања, са последицама које мењају државну архитектуру на просторима Балкана, служећи као могући пример за даље сецесије у мултиетничким и мултиверским срединама широм планете.

Литература:

1. Alemann von Ulrich (1994): Grundlagen der Politikwissenschaft, Opladen: Leske + Budrich. Kissinger, N (1969): *American Foreign Policy*, Norton, New York.
2. Sarcinelli, U. (2007): Partelenkommunikation in Deutschland: zwischen Reformagentur und Reformblockade. U: Weidenfeld, werner (izd.): *Reformen kommunizieren, Herausforderungen an die Politik*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung
3. Zerfaß A. & Oehsen, H.O. (2011): "Menadžment komunikacija u politici: osnove, procesi i dimenzije", zbornik: *Menadžment političke komunikacije*, Konrad Adenauer Stiftung, Beograd.

4. Životić, R. (1996): *Retorika i politika*, Samizdat, Beograd.
5. Jevtović, Zoran(2007): "Masmedijski preobražaj terorizma i religije u globalnom poretku", *Politikologija religije*, br. 1., Beograd.
6. M.A.K. Hallidej, Lingvistička funkcija i književni stil, *Ispitivanje jezika u romanu Vilijama Goldinga Naslednici*, Point of View, London i Nju Jork, 1990
7. P. H. Grajs, Logika i konverzacija, *Sintaksa i Semantika*, Vol. 3. Nju Jork, Academic press, str. 41-58
8. Ferdinand de Sosir: *Kurs opšte lingvistike*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, Novi Sad, 1996
9. Čomski, N. (2004): *Politika bez moći*, DAF, Zagreb

The style of diplomatic language in negotiating about Kosovo - Wolff against Jeremic

Summary: The paper deals with the analyses of diplomatic style of conversation of two diplomats: Alexander Wolf, the USA Ambassador to the UN and Vuk Jeremic, the Serbian Ministe of foreign affairs at the meeting in New York. The basic elements of theories of P.H.Grice and M.A.K.Halliday are included in this paper.

The main concern is with the criteria of relevance. It is one of the central problems in the study of style in diplomatic language and linguistic regularities. It is very difficult tusk and there are several angels of vision. The place of diplomatic language in the study of style , in turn, leads to a consideration of functional style in diplomatic language.

Key words: functional stylistics, diplomatic style, language, communication, politics